

รูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต*

สุชาดา แมันพยัคฆ์

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมารเวชศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

e-mail: aey_suchada@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กลุ่มตัวอย่างคือสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 330 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 34 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินรูปแบบสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test, F-test และการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการเรียนรู้และความต้องการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) รูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้นมี 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการและเหตุผลวัตถุประสงค์ และสาระการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบซึ่งมี 6 องค์ประกอบ คือ (1) วิธีการเรียนรู้เป็นวิธีการที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเองที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (2) เงื่อนไขการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (3) เนื้อหาการเรียนรู้ เป็นสาระและกระบวนการที่เป็นสื่อให้เกิดการเรียนรู้ (4) สื่อการเรียนรู้เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ (5) กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการตามศักยภาพและความต้องการของผู้สูงอายุ (6) ปัจจัยเกื้อหนุนเป็นส่วนที่เอื้อให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและส่วนที่ 3 เงื่อนไขความสำเร็จ ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและแนวทางการใช้รูปแบบโดยผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่าผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผลการประเมินรูปแบบ ด้านความสอดคล้อง ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้และความเหมาะสม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ การพัฒนาคุณภาพชีวิต รูปแบบการเรียนรู้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมารเวชศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปี2559

Learning Model of Elderly for the Development of Life Quality

Suchada Manpayak

Regional Development Strategies at Ubon Ratchathani Rajabhat University

E-mail: aey_suchada@yahoo.com

ABSTRACT

The research aims to develop a learning model of elderly for improving their quality of life. The sample included 330 elders in the elderly club in northeastern region, Thailand. The data was collected by using a questionnaire, interview, and focus group discussion. The indicators and criteria of the evaluation were examined for their consistency reliability, appropriateness, utility, and possibility by 34 experts using the indexes of congruence (IOCs). Statistics were used for the data analysis including mean, standard deviation, t-test, F-test and Scheffe's test.

According to the results, the learning model of elderly for improving the quality of life which is developed in this study divided into 3 major parts: 1. Rationale, objective, and learning content of elderly; 2. Component of learning model; 3. Condition for key success and application of model. The model is comprised of 6 components: 1) Learning methods – elderly manage their own learning; 2) Learning conditions – appropriate conditions support learning process; 3) Learning contents – content and process are applied to enhance learning process; 4) Learning media – the media facilitates learning process 5) Learning activities – activities assist elderly based on their potential and needs 6) Supporting factors – elderly build knowledge which is suitable for their lives.

The findings of this study indicated that the learning behavior of elderly was increased at the significance level of 0.05. Moreover, the evaluation of model was high feasibility and in accord with the principle and theory in terms of utility, appropriateness and possibility. The process is suitable for the local demand. As a result, the learning model could be applied to develop the quality of life for future generations.

Keywords: elderly, development of life quality, learning model

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัวโดยครอบครัวมีขนาดเล็กลงมีการย้ายถิ่นฐานของคนหนุ่มสาวไปสู่สังคมเมืองทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้ดำเนินชีวิตอยู่ตามลำพัง (ฉลองชัยภิมรย์ 2547 : 5-6) ก่อให้เกิดภาระในการดูแลผู้สูงอายุและบางส่วนยังมีความเครียดจากติดต่อดังที่พวาทศัยบุคคลในครอบครัวการทำงานของผู้สูงอายุนับเป็นองค์ประกอบ หรือที่มาของรายได้ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้สูงอายุในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงที่มาของรายได้ การพึ่งพาตนเองและการหาเลี้ยงครอบครัวรวมถึงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการดำรงชีวิต การมีชีวิตอย่างมีคุณค่าไม่เป็นภาระแก่บุตรหลานและสังคมปัจจุบันผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวแม้จะอายุเกินวัยเกษียณอายุแล้วก็ตาม การที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานนับเป็นสิ่งที่ดีดังนั้นรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมผู้สูงอายุได้ทำงานต่อไปตามความพร้อมและศักยภาพที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขมีคุณค่าทั้งต่อตนเองครอบครัวและสังคม และเพื่อให้ผู้สูงอายุมีทางเลือกในการเรียนรู้ตามความต้องการของตน (อาชญญา รัตนอุบล และคณะ 2552 : 250-268) การเรียนรู้ของผู้สูงอายุเป็นการสร้างองค์ความรู้จากความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วโดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตดำเนินการในลักษณะการจัดอบรม ในด้านสุขภาพอนามัยด้านอาชีพด้านความรู้ทั่วไปด้านคุณธรรมศีลธรรมโดยมีกำหนดระยะเวลาสั้น ๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจตลอดจนทักษะทางด้านการสร้างคุณภาพ ในการดำรงชีวิต (พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุลและคณะ 2547 : 26) การเรียนรู้ของผู้สูงอายุเป็นการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของตนเองโดยใช้สภาพการณ์จริง (ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ 2542 : 2) ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลโดยตรงต่อการเพิ่มระดับความสุขและบรรลุเป้าหมายในชีวิตของตนเองครอบครัวและสังคม (Pender 1996 : 4) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดผล ทางปฏิบัติ (Action) และสภาพการณ์ (Condition) ของการดำรงชีวิตที่จะก่อให้เกิดสภาวะสุขภาพที่สมบูรณ์ โดยการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดหรือสร้างความรู้ใหม่ (ไพฑูริย์ สุขศรีงาม 2540 : 60) และการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายจิตใจอารมณ์เศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งอาจมีความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกันไปตามความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปานชีวา ฌหนองคาย (2551 : 108-110) พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายจิตใจอารมณ์และเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีระดับความรุนแรงที่แตกต่างกันตามความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคล

จากสภาพความเป็นจริงในสังคมไทย ประชากรเริ่มปรับตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในทุกภาคภายในปี 2557 มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งประเทศส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วงวัยต้น (อายุ 60–69 ปี) ร้อยละ 56.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดร้อยละ 31.9 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.8 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 14.9 ในปี 2557 ส่วนใหญ่มีระดับความสุขอยู่ในช่วง “มีความสุขมาก” ร้อยละ 60.9 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระดับความสุขต่ำสุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557 : 1–5) ซึ่งให้เห็นว่าภาครัฐและครัวเรือนจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านสวัสดิการและการรักษาพยาบาลรวมทั้งภาระพึ่งพิงจะสูงขึ้นปัญหาผู้สูงอายุที่ควรได้รับการพิจารณาก็คือปัญหาด้านสุขภาพรองลงมาคือปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจโดยปัญหาความต้องการทางสังคมของผู้สูงอายุได้แก่ความต้องการมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคมความต้องการการยอมรับและความเชื่อถือจากบุคคลในสังคมความต้องการมีสัมพันธ์ภาพกับคนอื่น ๆ ปัญหาด้านครอบครัวและปัญหาด้านการพัฒนาสังคมประเทศชาติโดยผู้สูงอายุทวีจำนวนมากขึ้นทุกขณะเนื่องมาจากงานวัตรกรรมทางการแพทย์และการสาธารณสุขมีการพัฒนามากขึ้น จึงควรมีการหาทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดีมีความมั่นคงมากขึ้น ดังนั้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในชมรมผู้สูงอายุด้วยการบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ ตามศักยภาพ และความต้องการของผู้สูงอายุโดยเชื่อมโยงบทบาทและสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนสถาบันและภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการปรับปรุงระบบบริหารจัดการด้านสาธารณสุขและด้านการดูแลสุขภาพพลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนให้ทั่วถึง

วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเรียนรู้ และความต้องการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. เพื่อประเมินรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการเรียนรู้และวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Data Collection) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจัดทำโครงร่างการวิจัยนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจสภาพการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรในการวิจัยได้แก่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดเลย จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 330 คน โดยเป็นกลุ่มผู้รู้ จำนวน 105 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 150 คน และกลุ่มทั่วไป จำนวน 75 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามหาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60-1.00 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของ Cronbach มีค่าเท่ากับ .839 วิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test แบบ Independent Samples, F-test (One-Way ANOVA) และการทดสอบรายคู่ ตามวิธีการของเชฟเฟ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาสภาพและการพัฒนาการเรียนรู้ของชมรมผู้สูงอายุตัวอย่าง ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากชมรมผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จจำนวน 2 ชมรม ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุบ้านลือคำหาญ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีและชมรมผู้สูงอายุตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์หาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60-1.00 และวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

การวิจัยระยะที่ 2 : การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างรูปแบบ 2) การตรวจสอบยืนยันรูปแบบ 3) การทดลองใช้รูปแบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การยกร่างรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 และความรู้เกี่ยวกับเรื่องรูปแบบ มาเป็นข้อมูลประกอบในการยกร่างรูปแบบ โดยโครงสร้างของรูปแบบมี 3 ส่วนคือ 1) หลักการและเหตุผลวัตถุประสงค์และสาระการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ 2) องค์ประกอบของรูปแบบและ 3) เงื่อนไขความสำเร็จ

และแนวทางการใช้รูปแบบ และมี 6 องค์ประกอบหลัก คือ 1) วิธีการเรียนรู้ 2) เงื่อนไขการเรียนรู้ 3) เนื้อหาการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการเรียนรู้และ 6) ปัจจัยเกื้อหนุนแล้วนำร่างรูปแบบเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำและดำเนินการปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาคุณภาพของรูปแบบโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ ประกอบด้วยนักพัฒนาชุมชน สาธารณสุขชุมชน พยาบาล **ประธานชมรมผู้สูง และสมาชิกอายุชมรมผู้สูง จำนวน 17 คน** เครื่องมือวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่มีประเด็นคำถามสำหรับการทำสนทนากลุ่ม และวิพากษ์ซึ่งประกอบด้วยประเด็นความสอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรายการองค์ประกอบและโครงสร้างการตามร่างรูปแบบหาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60-1.00 และวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แล้วสรุปผลการวิจารณ์และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิตามวิธีการที่กำหนดและปรับปรุงร่างรูปแบบตามผลการวิจารณ์และข้อเสนอแนะดังกล่าวและจัดทำแนวทางการใช้รูปแบบ ภายได้ข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาคุณภาพของรูปแบบโดยทดลองใช้รูปแบบเป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริง กับพื้นที่เป้าหมายซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากพื้นที่ที่ดำเนินการกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องคือชมรมผู้สูงอายุ ตำบลเปือย อำเภอสิเกาอำเภวจังหวัดอำนาจเจริญโดยใช้เครื่องมือ คู่มือการใช้รูปแบบ ปฏิทินการดำเนินการทดลองรูปแบบ และประเมินผลรูปแบบ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการบริหารชมรม ณ ศาลาอาคารห้องสมุด บ้านเปือยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง เก็บข้อมูลสภาพการดำเนินงานตามรูปแบบ สอบถามความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของรูปแบบในการนำไปใช้และสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการดำเนินการทดลองใช้หาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test แบบ dependent Sample และการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิจัยระยะที่ 3 : การประเมินรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

การตรวจสอบยืนยันรูปแบบเป็นการนำรูปแบบที่ได้จากระยะที่ 2 และผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงและสรุปเพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบ ทั้งในด้านความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และให้ข้อเสนอแนะเป้าหมายในขั้นตอนนี้ เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์การทำงานด้านการจัดการองค์กรของชมรมผู้สูงอายุ หรือเป็นผู้ที่รับผิดชอบงานด้านพัฒนาสังคมจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ คือแบบประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ หากคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ค่า IOC อยู่ระหว่าง .60-1.00 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความคิดเห็นต่อสภาพการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมตามลำดับส่วนความต้องการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งด้านกิจกรรมการเรียนรู้ด้านเนื้อหาการเรียนรู้ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ และด้านวิธีการเรียนรู้ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุจำแนกตามสถานภาพ ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพ อาชีพ รายได้ และการพักอาศัยพบว่าทุกด้านมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการศึกษาของชมรมผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จพบข้อมูลที่น่าสนใจและนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบ คือ มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้การสนับสนุนประธานชมรมมีภาวะผู้นำ สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและสมัครใจกันมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีการสร้างแรงจูงใจส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ และมีข้อมูลสารสนเทศของผู้สูงอายุ

2. รูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้นมี 3 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผล คือ การที่จำนวนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจนชุมชนและสังคมจะต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดระบบของการดูแลด้านต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ทักษะและเจตคติที่ดี ให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตที่ดีได้ตลอดไป เพื่อให้มีรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสาระการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ คือ นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ 2) องค์ประกอบของรูปแบบมี 6 องค์ประกอบ คือ (1) วิธีการเรียนรู้เป็นวิธีการที่ผู้เรียน

เป็นผู้กำหนดเองที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (2) เงื่อนไขการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (3) เนื้อหาการเรียนรู้ เป็นสาระและกระบวนการที่เป็นสื่อให้เกิดการเรียนรู้ (4) สื่อการเรียนรู้เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ (5) กิจกรรมการเรียนรู้โดยจัดตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการตามศักยภาพและความต้องการของผู้สูงอายุ (6) ปัจจัยเกื้อหนุนเป็นส่วนที่เอื้อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและ 3) เงื่อนไขความสำเร็จ คือชุมชนต้องมียุทธศาสตร์ที่ให้ความร่วมมือสนับสนุน และแนวทางการใช้รูปแบบ คือชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องกำหนดวิธีดำเนินการทำงานเป็นทีม และติดตามประเมินผล ส่วนผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยด้านความสอดคล้องมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความเป็นประโยชน์ด้านความความเป็นไปได้และด้านความเหมาะสมตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

1. ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความคิดเห็นต่อสภาพการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมตามลำดับ แต่เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อสภาพการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จำแนกตามสถานภาพ ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพ อาชีพ รายได้ และการพักอาศัย พบว่าทุกด้านมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งกรมสุขภาพจิต (2540 : 17-19) กล่าวว่านอกจากผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย แล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและสังคมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีเมืองพลึงฤทธิ์ (2547: 1) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตนเองครอบครัว และชุมชนพบว่าคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุประกอบด้วย 5 ด้านได้แก่ด้านร่างกายจิตใจสิ่งแวดล้อมความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านความพึงพอใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบคุณภาพชีวิตภายใน และการดำรงชีวิตจากองค์ประกอบภายนอก ล้วนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงจำเป็นต้องพัฒนาแบบองค์รวม และเป็นระบบ จึงจะทำให้การพัฒนานั้นมีประสิทธิภาพ

ส่วนความต้องการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งด้านกิจกรรมการเรียนรู้ด้านเนื้อหาการเรียนรู้ด้านเป้าหมายการเรียนรู้และด้านวิธีการเรียนรู้ตามลำดับแต่เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อสภาพการเรียนรู้ และความต้องการเกี่ยวกับการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จำแนกตามสถานภาพ ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพ อาชีพ รายได้ และการพักอาศัยพบว่าทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งความต้องการเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่แตกต่างกันอาจจะเนื่องจากผู้สูงอายุมีประสบการณ์และแรงจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้นการเรียนรู้ของบุคคลจึงแตกต่างกันไปในด้านความกว้างและความลึกของเนื้อหาความรู้ ซึ่งอัจฉรา นวจินดาและขจรวิธ ภิรมย์ธรรมศิริ (2534 : 41-56) กล่าวว่าคุณภาพชีวิตหมายถึงการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่เกิดจากการได้รับสิ่งตอบสนองจากสิ่งที่ต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างเพียงพอให้เกิดการมีสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ดีและสอดคล้องกับคำกล่าวของ Knowles (1980 : 84-86) และ Maslow (1954 : 84-87) กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่จะพัฒนาชีวิตซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีนำมาซึ่งความสุขทั้งกายและใจ

และผลการศึกษาของชมรมผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จพบข้อมูลที่น่าสนใจและนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบ คือมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้การสนับสนุนประธานชมรมมีภาวะผู้นำ สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและสามัคคีกันมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีการสร้างแรงจูงใจส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ และมีข้อมูลสารสนเทศของผู้สูงอายุซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่าการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้ เรียนรู้ประสบการณ์และครูเป็นผู้เข้าร่วมกระบวนการสืบค้นหากับผู้เรียน (ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ 2544 : 2) ซึ่งแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือประสบการณ์โดยมีความต้องการที่จะขึ้นตนเองคือ เน้นกระบวนการสืบค้นมากกว่าได้รับก๊อปปี้เนื้อหา

2. รูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้นมี 3 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผลวัตถุประสงค์ และสาระการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ 2) องค์ประกอบของรูปแบบและ 3) เงื่อนไขความสำเร็จ และแนวทางการใช้รูปแบบโดยมี 6 องค์ประกอบหลักคือ (1) วิธีการเรียนรู้ (2) เงื่อนไขการเรียนรู้ (3) เนื้อหาการเรียนรู้ (4) สื่อการเรียนรู้ (5) กิจกรรมการเรียนรู้และ (6) ปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งจากรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลระดับปฐมภูมิ ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จัดระเบียบ วิเคราะห์

และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้รูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ อาชญญา รัตนอุบล และคณะ (2552 : 217–268) นำเสนออนาคตภาพของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย เป็น 4 ประเด็นหลักคือ 1) เป้าหมายการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ 2) กิจกรรมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ 3) เนื้อหาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ และ 4) วิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้และสอดคล้องแนวคิด การศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุนสื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ และคนอื่น ๆ 2544 : 33–34) และกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543 : 16–18) ได้สรุปความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเตรียมประชาชนและสังคมให้มีความรู้และมีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริรัชฉายแสง (2553 :129–143) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุประกอบด้วย ความเชื่อความสามารถตนเองในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การได้รับแรงสนับสนุนจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านการรับรู้ประโยชน์ของการมีคุณภาพชีวิตดี และการได้รับแรงสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ดังนั้น การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้สูงอายุเน้นบทบาทของผู้เรียนเป็นหลักและประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ

ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนารูปแบบโดยให้ผู้สูงอายุ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยตนเองตามกิจกรรมการเรียนรู้ โดยจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ แนวทางการดำเนินงานมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของปานชีวานหนองคาย (2551 : 108–117) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีที่พบว่า หลังการดำเนินการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมและรายด้านทั้ง 7 ด้านซึ่งได้แก่การรับประทาน อาหารการออกกำลังกายความรับผิดชอบต่อสุขภาพตนเองการจัดการกับความเครียดการเข้าใจ ตนเองอย่างแท้จริงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและด้านสิ่งแวดล้อมดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับผู้สูงอายุ จึงควรเป็นกิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบตายตัวเปลี่ยนไปตามสภาพความเหมาะสม ลักษณะนิสัยของบุคคลและไม่มีเงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการประเมินรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งด้านความสอดคล้อง ความเป็นประโยชน์ความความเป็นไปได้และความเหมาะสมตามลำดับซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว รูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานาทัศนะของนักวิชาการต่าง ๆ ของทฤษฎีการเรียนรู้ พุทธิปัญญา จากทฤษฎีพัฒนาของเพียเจต์เน้นผู้เรียนเป็นผู้กระทำทฤษฎีพัฒนาการของ ไวทือทสกีที่เน้นบทบาทของภาษาและสังคมโดยธรรมชาติ (ทิตนา แคมมณี 2545 : 222-257) ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเองการเรียนรู้สิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบันการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้การจัด สิ่งแวดล้อมกิจกรรมที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ ของ ทิตนา แคมมณี (2546 : 5) ว่าหมายถึงสภาพ หรือลักษณะที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญาทฤษฎีหลักการแนวคิดหรือ ความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยอาศัยวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้าไปช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการ ที่ยึดถือและได้รับการพิสูจน์และทดสอบแล้วว่ามีประสิทธิภาพสามารถใช้เป็นแบบแผนได้

ดังนั้น รูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้น เป็นกระบวนการ ที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ ทำให้เกิดการหนุนเสริมให้ผู้สูงอายุร่วมกันสร้างสรรค์ สังคมชุมชนและร่วมแก้ปัญหา ทำการพัฒนาสังคมชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ ที่ตอบสนอง ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนโดยใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้คือประสบการณ์เน้นกระบวนการสืบค้นหาความรู้ทำให้ได้รูปแบบที่สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ ของคนช่วงวัยอื่น ๆ ได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในการนำรูปแบบไปใช้ในชมรมผู้สูงอายุผู้บริหารชมรมคณะกรรมการและสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุทุกคนให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น ชุมชนควรมีการบูรณาการ การเรียนรู้การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพเข้าด้วยกันอย่างผสมกลมกลืนโดยการนำเอาทุน ทางสังคมทั้งหมดในชุมชนให้ร้อยรัดเชื่อมโยงให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุ

2. ในการนำรูปแบบไปใช้ในชมรมผู้สูงอายุผู้บริหารชมรมผู้สูงอายุจะต้องศึกษารายละเอียดของรูปแบบให้มีความสำคัญในการประสานงานติดต่อกับองค์กรภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินกิจกรรมก่อนดำเนินการใช้รูปแบบต้องประชุมชี้แจงให้สมาชิกและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบตรงกันได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบอย่างอิสระและปรับใช้รูปแบบให้มีส่วนร่วมตามค่านิยมความเชื่อจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชน

3. ในการดำเนินงานตามรูปแบบผู้สูงอายุควรมีความรู้ความเข้าใจปัญหาและความต้องการของเพื่อนร่วมวัยควรเสริมสร้างความแข็งแกร่งการรวมกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรมโดยการสนับสนุนจากบ้านวัดโรงเรียนครอบครัวควรปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอกบริเวณบ้านให้ถูกสุขลักษณะปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุชุมชนควรปรับสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันเพื่อหาแนวทางให้เกิดการรวมกลุ่มผู้สูงอายุช่วยเหลือกันเองในชุมชน

2. ควรมีการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียนในสังคมเมืองและสังคมชนบท เพื่อหาจุดต่างจุดร่วมเพื่อบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

3. ควรมีการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนชายขอบหรือชุมชนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเพิ่มบทบาทแก่ชุมชนให้เป็นแกนหลักในพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน

4. ควรมีการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในชุมชนที่แตกต่างทางศาสนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภายใต้บริบทต่างกันได้เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2540). *เข้าใจด้วย*. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). *การปฏิรูปการศึกษาลดชีวิต : กรอบแนวคิด และยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์.
- ฉลอง ชัยภิรมย์. (2547). *การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน*. วิทยานิพนธ์ ส.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ และคณะ. (2544). “แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต”. *วารสารการศึกษานอกโรงเรียน*. 4,5 (มีนาคม) 19-23.
- ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ. (2542). *กลับคืนสู่พื้นฐานการวางโครงการการศึกษานอกระบบ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ทิตนา แคมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2546). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปานชีวา ณ หนองคาย. (2551). *การพัฒนาแบบการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุลและคณะ. (2547). *ทักษะทางการสร้างคุณภาพในการดำรงชีวิต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพฑูรย์ สุขศรีงาม. (2540). *การศึกษาความต้องการเพิ่มสมรรถภาพการสอนของครูวิทยาศาสตร์ที่มีเพศประสบการณ์ในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ที่สอนต่างกัน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริสุข ฉายแสง. (2553). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอำนาจเจริญ*. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต อุบลราชธานี :มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ศรีเมือง พลั่งฤทธิ์. (2547). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตนเองครอบครัวและชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557*.

กรุงเทพฯ : บริษัทเท็กซ์แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่นจำกัด.

อัจฉรา นวจินดาและขจีรัส ภิรมย์ธรรมศิริ. (2534). “แนวคิดการศึกษาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต,”
ประชากรศึกษา.8 (มกราคม-เมษายน 2534) : 41 – 56.

อาชญญา รัตนอุบล และคณะ.(2552). *การศึกษาสภาพปัญหาความต้องการและรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Knowles (1980).*The Modern Practice of Adult Education : from Pedagogy on Andragogy*.New York : Cambridge.

Maslow, Abraham. (1954). *Motivation and Personality*. New York : Harper and Rows.

Pender, N.J. (1996). *Health Promotion in Nursing Practice*. 3rd ed. California : Appleton and Lange.

Translated Thai References

Department of Mental Health. (1997). *To Understand the Mess*. Bangkok: Department of Mental Health, Ministry of Public Health.

National Statistical Office. (2014). *The 2014 survey of the older persons in Thailand*. Bangkok:Text and Journal Publication Co.,Ltd.

Non – Formal Education. (2000). *Educational Reform for Lifelong Learning: Conceptual Framework and Strategy*. Bangkok: Rangsi Publication.

Ngchai Philom. (2004). *Health Promotion for Elderly in Community*. Thesis. Bangkok: Kasetsart University.

Chaiyod Imsuwan. et al (2001). “Longlife Learning Resource”.Non – Formal Education Journal. 4,5 (March) 19-23.

Chairit Phosuwat. (1999). *Back to Basic for Non – Formal Education Planning*. Bangkok: Kasetsart University.

Thisana Khemmani. (2002).*Teaching Model*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Thisana Khemmani. (2003). *The Model of Alternative Education*. 2nd ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Parnchiwa NaNongkhai. (2008). *Developing a Participatory Learning Model for Adjusting Health Behaviors of the Elderly in Udon Thani Province*. Thesis. Mahasarakham: Mahasarakham University.
- Pongsak Sriworakul et al. (2004). *Skills for Life Quality Improvement*. Bangkok: Kasetsart University.
- Paitoon Suksringam. (1997). *The Study of Enhancing Instructional Competencies of Science Teachers based on Different Genders, Teaching Experiences, and Fields*. Mahasarakham: Mahasarakham University.
- Sirinuch Chaisang. (2010). *Factors Associated with the Quality of Life of Elderly in Amnat Charoen Province*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Srimuang Phalengrit. (2004). *Improvement of The Elderly's Quality of Life through Individual Empowerment, Family Care and Community Support: PhraNakhon Si Ayutthaya Province*. Thesis. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Atchara Nawajinda and Khagirat Phiromthammasiri. (2000). "Concept of Study of Life Quality," *Study Population*. 8 (January – April 1991): 41 – 56.
- Achanya Rattanaubon. et al. (2009). *The Study of State, Problems, Needs, and Non-Formal Education and Informal Education Models to Enhance Learning for Preparation of Thai Labour when Entering to the Elderly Age*. Bangkok: Office of the Education Council.